«Համառօտ Պատմ. Երուսաղէմի» գործին մէջ (էջ 158), Համնէի յիշած եկեղեցիներուն անունները մէջ բերելէ յետոյ, կ'աւելցնէ սա խօսքերը. «Որոնցմէ՝ Սրբոց Առաքելոց որ Հայոց Նախարարներէն շինուած է. Իսկ այժմ Թուրքերէն աւերուած է.»։ Նորէն Վարդապետի այս վերջին ծանօթութեան աղբիւրը մեզ անծանօթ կը մնայ, նոյնման կրկնութիւն մը ունի նաև Մկրտիչ Վրդ. Արծրունեան իր «Սատրապագրութիւն Երուսաղէմի» գրքին մէջ (էջ 274)։ Տիգրան Սաւալեան՝ իր Երուսաղէմի անտիպ պատմութեան մէջ, ուր է նշանակելի անկեղծութիւն մը չիտար զմբախտաբար. միայն կը գրէ (էջ 298) սա հակիրճ տողերը. «Ի վերայ գմբեթի եկեղեցւոյն որ ի վանս Հ. Սարայի՝ գտանին երկաթագրեալ անուանք Հայ վարդապետաց ոմանց . . . և գտանին անդ հայերէն հին ձեռագիրք»։ Մեր այցելութեան առթիւ, հակառակ մեր հետազօտութեանց, չկրցինք տեսնել Սաւալեանի յիշած երկաթագիր այդ արձանագրութիւնը. իսկ հայերէն ձեռագրաց գոյութեան ապացոյց են անտարակոյս Հալէպի Ս. Քառասունք Եկեղեցւոյն Աւետարանը՝ որուն յիշատակարանը գրինք վերը. իսկ օտար ուղեցոյցներ բացորոշ կը վկայեն Մար-Սարայի վանքին Հայկական ձեռագրաց գոյութեան մասին։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՊՍ. ԱՂԱՒՆՈՒՆԻ

ՄԱՆԴԱԿՈՒՆԻԻ ՃԱՌԵՐՈՒՆ ՄԷԿ ՆՈՐ ՁԵՌԱԳԻՐԸ

Շար. ՍԻՈՆ Թիւ 12. 372 էջ

	Տպագիրը	Ձեռագիրը
— » — » 18-19	ըմբռնեալ ի տեղիս . . . ագափարի	ըմբռնեալ է [illegible] . . . ագփարի
— » — » 21	տեսէք զանօրէն չահն Նեգովից	տեսէք զանօրէն չահիցն Նզովան
— » 67 » 4	արտաքս փախիցուք	արտաքս վազեսցուք
— » — » 6	զի զոր օրինակ սուր առեալ՝ և զինքն խոցոտիցէ	զի զոր օրինակ առեալ ումեք (՟) սուր և կամօք զանձն խոցոտիցէ
— » — » 9	անագորոյն է սոյն և անողորմ. անէ	[illegible]. եղբայրատեաց է սոյն և մարդասպան անէ
— » — » 20-21	զի մի՛ զարդացեալ ծայրիցն՝ զմեզ . . .	զի մի՛ ի զազրացեալ վարուցն՝ զմեզ . . .
— » — » 28	այգ բարբառ անօրէն և հակառակ. . . .	արդ, բարբառդ այգ անօրէն է և հակառակ. . . .
— » — » 38	առնուլ, յորժամ զմիմեանց բեռն բառնայցեմք	առնուլ զկշիռն։ [illegible] «յորժամ զմիմեանց բեռն բառնայցեմք» [illegible]. (Տպ. էջ 67 տ. 38). «Եւ արդ զի՞նչ պատասխանի տացէ որ ոչ երբեք զքրիստոնեայ փոխ այնոցիկ տացէ ուստի ակն ոչ ունիցի առնուլ անդրէն զկշիռն։ Այլ ոչ երբեք ըզմաքրաւորան զատնիցիս վաշխիւքն պահանջելովք։ Եւ արդ, թէ իւիք քրիստոնեայ և քրիստոսաւէր կոչեացիս որ զպատուիրանս Քրիստոսի մերժեալ անարգես. զի Քրիստոս զամենայն

digitised by A.R.A.R.@

հաւատ[աց]եալս մի մարմին անուան-եաց. և եթէ վշտանայ ինչ մի ան-դամն, պարտին վշտակիցք լինել նմա ամենայն անդամքն. և դու եղբօրն չքաւորի ո՞չ կամիս վշտակից լինել սակաւ ինչ արծաթով։— Այլ զաւուրս փոխոցն եթէ ոչ շահիւք ընդունիմք. այլ և ի տալոյ իսկ արգելումք ըզ-փոխն։ Եւ այգիւ արհամարհես ըզ-պատուիրանս Աստուծոյ որ ասիցէ՝ թէ որ ունիցի երկիւն՝ զմինն տացէ այնմ որ (ոյր) ոչն զուցէ, և որ ոք տեսա-նիցէ զեղբայր իւր կարօտեալ իւիք և փակիցէ զգութ իւր ի նմանէ, և ի նմանէ փակիցէ Աստուած զգութ իւր. վասն ո-րոյ և Պօղոս ասէ՝, Պարտ է ձեզ որ կարօղդ էք՝ զտկարութիւն տկարացն բառնալ, զի այս է նշան աստուած-պաշտութեան, յորժամ զմիմեանց բեռն բառնայցեմք։

Զ. ըսոնէ

Է. էջ 68 տ.	7	զանգամս քո մերկ տեսանել և անտես առնել	
— » — »	12	այլ և տառել ես բազմաց	այլ տառելոյ ես բազումս
— » — »	14	անօրէն	անօր[էն]ութեամբ
— » — »	17-19	առել, եթէ փոխ առնուս. զայն քոյ սիրես	առել, եթէ զփոխն առնուլ՝ զայն քոյ սիրէի...
— » — »	28	ընդէ՞ր տարածանես	ընդէ՞ր տարժանիս
— » — »	32	զքև չուրջ զայցեն	չուրջ զքև կայցեն
— » — »	34-35	Իւ աղաչեցես...	Զի եթէ աղաչես՝ անդ ոչ աղաչանք լսին և ոչ մեծութիւնք պատուին
— » — »	36	տանց խօանակի	տանց խօսից
— » 69 »	1	զի ո՛ւր և	ընդ որ և
— » — »	8	զոր օրինակ չուք իւր ան-մեկնելի է ի մարդոյն	զոր օրինակ չուք մարդոյ որ անմեկ-նելի է յիւրմէ
— » — »	15	վկայեն զգործելեացն	զոր գործեացն
— » — »	17-18	անձինք խուարազգեցեալք և պատեալք ի մէջ լուսա-զարդեալ հրապարակացն...	անձինք խաւարազգեացք և մթապատ-եալք ի մէջ լուսազարդ հրապարա-կացն...
— » — »	21-22	ընդէ՞ր ոչ ուրանաս ի չար ախտէն ընչասիրութեան	ընդէ՞ր ոչ հատանես և ի բաց ընկե-նուս զընչիցն ցանկութիւն
	23	ի զթոց վաշխի շահիցն	ի վաշխիցն շահից
	38	ձեռս և զործիս և միտս ա-մենահնարս	ձեռս և ոտս և զամենայն հնարս
	39	անմեղութեամբ հաւատարեաւ	անմեղութեամբ հնարեաւ
— » 70 »	1	պատասխանատրութիւն	պատասխանատուութիւն
— » — »	2	ուզղութեանց ուղղէ (յուղութեանց)	ծուլութեանց

Ձեռագրին մէջ այն (Զ) ձեռքն [illegible] դր-ուած է հետեւեալ յիշատակարանը.

«Զվշտացնեալս և զթախծեալս ողով

զաչխատողս զրոցս, և զվարդապետն իմ զՍարգիս որ յայսմ ամի (1210) փոխեցաւ ի Քրիստոս յԵրուսաղէմ քաղաք. որում ողորմեսցի Քրիստոս Աստուած ի գալստեան իւրում և ձեզ որ յիշատակէք. ամէն

Ը. » 71 »	4	զո՞ր թողեալ արհամարհեցից	ժե. զո՞ր թողից եւ զո՞ր խօսեցայց
— » — »	4-5	եւ զոր ոչ կարծեմ կարեւոր՝ ա՛յս գլեղու իմ չարժէ, եւ ըզհոյլս ի խորհուրդս իմ ժողովէ	գի զոր ոչն համարին ոմանք կարեւոր եւ մեծ՝ ի խորհուրդս ժողովեալ չարժէ զլեզուս,
— » — »	10	յԱստուած եւ հայհոյութիւնք ասնել (հմմտ. էջ 76 տ. 19)	յԱստուած եւս հայհոյութիւնս ասաքեն
— » — »	11-13	զմեծատունս սիրէ եւ նացուն աչառի . . .	ի մեծատանց աչառէ . . .
— » — »	24	եւ արդ է՞ր խօսիս	եւ ընդէ՞ր խաւսիս
— » — »	26	յիւրոցն	յիւրոցն պարգեւաց
— » — »	27	միայէս բարժանեաց	հաւասար բաշխեաց
— » 72 »	5	ոչ եթէ տարաւ զնա Աստուած, եւ եղոյց . . .	ոչ եթէ կալաւ Աստուած զձեռանէ մեծատան եւ եղոյց . . .
— » — »	7	յանդոյլ ի փառատակաց	յանդուլ եւ ի բուռն փառատակաց
— » — »	11	գիւրաւ եւ սակաւ.—փարեա . . .	գիւրաւ փճարեա ի սակաւուց . . . [illegible]. հացիւ եւ ջրով եւ անպաճոյճ թանիւ
— » — »	13	. . . ճաշք եւ ընթրիք . . .	[illegible]. եփո(յ)ք եւ խորտիկ(յ)ք (*) եւ ծախք բովանդակ փաճառացն.
— » — »	19	արհաւիրք ի գլպարտողաց . . .	արհաւիրք ի զրկողաց, [illegible]. զոզումն ի զատաւորաց
— » — »	27	ընդ խաչնամահն տրտմին . . .	[illegible]. ընդ արջառամահն վհատին, ընդ մարդամահն լան եւ ողբան զաւն աչխարանաւք
— » 73 »	26	ոչ պէտք են նմա փականք ագխից	ոչ պէտս են նմա զփակից եւ ոչ զախից
— » — »	11	յաղահաց խառվանաց	յաղահաց խուանաց («խուեկյ» ([illegible])
— » — »	24	և իշխանացն	և ահ իշխանացն
— » — »	31	. . . ասնուն հոգք և սըրտմութիւնք	. . . ասնուն զմեծատունն տրտմութիւնք
— » — »	35	չքաւորդ	սակաւաւորդ, ([illegible])
— » 75 »	13	ծնանել	սնանել
— » — »	14-15	որ ոչ . . . զտանէր	ուր ոչ . . . զտանէր
— » — »	17	ի քարանձաւ մասրս	ի քարանձաւս
— » — »	19	իջաւ ի խոնարհութիւն	զիջաւ ի խոնարհութիւն
— » — »	32-33	սատ է . . . սատ է . . . սատ է	սատէն . . . սատէն . . . սատէն
— » 76 »	4-5	զերկնից մեծութիւնսն ժառանգել	զերկնից արքայութիւնն ժառանգել

(Շարունակելի)

Ե. Ե. Դ.

(*) յի տեղ ց ունի ձեռագիրը։

digitised by A.R.A.R.@